

משנה ג

ר' עובדיה מברטנורא

ג קנה של זיתים. קנה שעשוי לבדוק הזיתים שבמעטן אם נתאסף שמנן בתוכו והגיע להיות ראויין לבית הבד: אם יש קשר בראשו. כעין פקק שבקנה: מקבל טומאה, לפי שעל ידי שהוא פקוק בקשר משתייר בו מן השמן הזב מן הזיתים ובודק בו אם הגיע לעצור והוא ליה בית קבול: ואם לאו. שאין בו קשר אע"פ שהוא חלול אין חללו עשוי לקבל כלום, הילכך הוה ליה פשוטי כלי עץ ואינו מקבל טומאה: בין כך ובין כך ניטל בשבת. דהא כלי הוא ועשוי להפוך בו את הזיתים: ד מסר הגדול. מגרה גדולה שנוסרים בה קורות: ויתד של מארישה. כלי גדול העשוי כסכין שבו עושין חריץ של תלם המענה והנך קפיד עליהו ומייחד להו מקום דלא חזו למלאכה אחריתי: כל הכלים ניטלים

קנה של זיתים שבו בודקים את הזיתים אם נגמר ריכוכם, אם יש בקנה הזה קשר בראשו - כעין פקק, הרי הוא מקבל טומאה משום כלי, שיש בו בית קיבול, ואם לאו - שאין קשר בראשו - אינו מקבל טומאה כדן פשוטי כלי עץ¹⁶⁶. בין כך ובין כך - בין אם יש לו קשר בראשו ובין אם לאו ניטל בשבת לצורך גופו או מקומו, שהרי הוא כלי להפוך בו את הזיתים:

משנה ד

רבי יוסי אומר: כל הכלים שמלאכתם לאיסור ניטלין בשבת לצורך דבר המותר בשבת או לצורך מקומם, חוץ מן המסר - מסור הגדול ויתד - להב של מחרשה - ששני אלו, בעליהם מקפיד עליהם שלא לעשות בהם מלאכה אחרת, לפי שעולים הרבה והם "מוקצה מחמת חסרון כים"¹⁶⁷.

כל הכלים שמלאכתם להיתר ניטלין לצורך גופו ומקומו של הכלי ושללא לצורך, כגון למקום מוגן

לצורך ושללא לצורך. ה"ק כל הכלים שמלאכתן להיתר כגון קערות וכוסות ניטלים לצורך גופו ולצורך מקומו של כלי, ושללא לצורך, אפילו שאינו צריך לגופו ולמקומו של כלי אלא לטלטלו

ביאורים והרחבות

166. בגמרא (קכב, ב) שאלו: מדוע יקבל קנה זה טומאה, הלא פשוטי כלי עץ הוא, ופשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה, כי הכלל בקבלת טומאה הוא דומיא לשק, וכל דבר שאין בו בית קיבול כשק אינו מקבל טומאה? ותרצו בשם רבי נחמיה: בשעה שמהפך בזיתים הופכו ורואה בו. כלומר, יש בו כעין כלי קיבול קטן והרי הוא ראוי לקבל טומאה בשל כך.

167. גרסינן בגמרא (קכג, ב): תנו רבנן, בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת: מקצוע (סכין) של דבילה (מיוחד לחתוך בו תאנים יבשות), וזוהמא ליסטרן (כף גדולה) של קדרה, וסכין קטנה שעל גבי שלחן. התירו וחזרו והתירו, וחזרו והתירו, עד שאמרו (במשנה אחרונה) - כל הכלים ניטלין בשבת, חוץ מן מסר הגדול ויתד של מחרשה. מאי התירו וחזרו והתירו, וחזרו והתירו? אמר אביי: התירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו, וחזרו והתירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו, וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין, לצורך מקומו לא. ועדיין בידו אחת אין, בשתי ידיו לא, עד שאמרו: כל הכלים ניטלין בשבת ואפילו בשתי ידים. אמר ליה רבא: מכדי "התירו" קתני, מה לי לצורך גופו מה לי לצורך מקומו? אלא אמר רבא: התירו דבר שמלאכתו להיתר, בין לצורך גופו ובין לצורך מקומו, וחזרו והתירו מחמה לצל וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין, מחמה לצל

כדי לשמור על הכלי. **רְבִי נְחֻמִּיהָ אָמְרָה:** אפילו כלים שמלאכתם להיתר **אֵין נִטְלִין אֶלָּא לְצוּרְךָ** גופו ומקומו¹⁶⁸:

משנה ה

כָּל הַפְּלִים הַנִּטְלִין בְּשַׁבַּת - המותרים בטלטול, אם נשברו בשבת **שִׁבְרֵיהֶן נִטְלִין עִמָּהֶן** כלומר, מותרים בטלטול, **וּבִלְבָד שִׁיְהִיו עוֹשִׂין** השברים **מְעִין מְלֹאכָה** - ראויים לשימוש כלשהו, כגון **שִׁבְרֵי עֲרֵבָה** - כלי שלשים בו בצק, צריכים שיהיו ראויים **לְכִסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הַחֵבֶית, שִׁבְרֵי כְּלֵי זָכוּכִית** צריכים שיהיו ראויים **לְכִסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הַפֶּךְ** - כד קטן. **רְבִי יְהוּדָה אָמְרָה:** **וּבִלְבָד שִׁיְהִיו עוֹשִׂין מְעִין מְלֹאכְתָּן** הראשונה כשהיו שלמים, כגון **שִׁבְרֵי עֲרֵבָה לְצוּק לְתוֹכָן מְקַפָּה** - מרק עבה, **וְשֵׁל זָכוּכִית** - שברי זכוכית **לְצוּק לְתוֹכָן שֶׁמֶן** שאלו מעין מלאכתם הראשונה¹⁶⁹:

עוֹשִׂין מְעִין מְלֹאכְתָּן הַרְאֵשׁוֹנָה. ואין הלכה כר"י:

ר' עובדיה מברטנורא מחמה לצל או שלא יגבוהו הגנבים שרי בכלי שמלאכתו להיתר. וכלי שמלאכתו לאיסור כגון מדוכות ורחיים וכיוצא בהן, לצורך גופו ולצורך מקומו מותר, מחמה לצל או מפני הגנבים אסור: רבי נחמיה אומר אין ניטלים אלא לצורך. מפרש בגמרא לצורך תשמיש המיוחד לו בלבד, ולא לצורך דבר אחר ואפילו לצורך גופו, כגון סכין לחתוך בו בלבד שרי ולא לסמוך בו את הקערה. ואין הלכה כר' נחמיה: ה מעין מלאכה. איזו מלאכה שתהיה, ואפילו אינה מעין מלאכתן הראשונה: לצוק בתוכן מקפה. עבה, דומיא דעיסה מעורבת במים. ולא פליגי אלא בנשברו בשבת, אבל נשברו מע"ש כ"ע מודים דניטלים אפילו אין

ביאורים והרחבות

לא. ועדיין באדם אחד אין, בשני בני אדם לא, עד שאמרו: כל הכלים ניטלין בשבת, אפילו בשני בני אדם. אמר רבי חנינא: בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו (בראשונה היו אומרים שלשה כלים ותו לא), דכתיב "בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערמות". פירוש, כיון שבתקופה היא זלזלו בקדושת השבת, עשה נחמיה כמה תקנות להחמיר בדיני השבת.

168. בגמרא (קכד, א) למדין מה הפירוש "לצורך ושלא לצורך". **אמר רבה:** לצורך (משמעו) דבר שמלאכתו להיתר, (שמותר לטלטלו) לצורך גופו. שלא לצורך (משמעו, שלא לצורך גופו אלא) דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו, (אבל) דבר שמלאכתו לאיסור, לצורך גופו אין (כן), לצורך מקומו לא. ואתא רבי נחמיה למימר, ואפילו דבר שמלאכתו להיתר, לצורך גופו אין (כן), לצורך מקומו לא. **ורבא אמר:** לצורך - דבר שמלאכתו להיתר - בין לצורך גופו בין לצורך מקומו. שלא לצורך - ואפילו מחמה לצל (נחשב שלא לצורך), ודבר שמלאכתו לאיסור - לצורך גופו ולצורך מקומו אין, מחמה לצל לא. ואתא רבי נחמיה למימר, ואפילו דבר שמלאכתו להיתר, לצורך גופו ולצורך מקומו אין, מחמה לצל לא.

169. גרסינן בגמרא (קכד, ב): אמר רב יהודה אמר שמואל: מחלוקת שנשברו בשבת, דמר (תנא קמא) סבר מוכן הוא (ואינו מוקצה), ומר (ר' יהודה) סבר נולד הוא, אבל (שברי כלי שנשבר) מערב שבת דברי הכל מותרין, הואיל והוכנו למלאכה מבעוד יום.